Advokaten Agneta

Agneta Gustafsson är advokat vid Advokatbyrån Nywa. I Bil & Bostad förklarar hon varannan vecka juridiska ord och begrepp samt svarar på läsarnas frågor om juridik, främst om avtalsrätt och bostadsköp.

Om juridiska begrepp på bokstaven Ö

I en tidigare krönika om juridiska ord på bokstaven Ö har jag skrivit om öppet köp, överförsäkra, överborgen, överlåtelseförklaring, övergrepp i rättssak och överklagan som du finner på www.nywa.se och på www.bilobostad.se. Nedan behandlas ögonundersökning, överrätt, överläggning och översiktsplan.

Vad är polismans ögonundersökning?

En *ögonundersökning* görs av polis i syfte att ta reda på om en person är påverkad av något annat än alkohol genom att undersöka individens ögon respektive ögonrörelser. De hjälpmedel polisen kan använda sig av är en mindre ljuskälla, penna, pupillometer eller annat liknande föremål.

Ögonundersökningen utförs när det inte finns tillräckligt med stöd i lag för att kunna utföra en kroppsvisitation eller kroppsbesiktning. Polisen får göra en ögonundersökning på en förare av ett motordrivet fordon, om det kan misstänkas att föraren gjort sig skyldig till rattfylleri eller till något annat brott som har begåtts i samband med framförandet av fordonet där ett fängelsestraff kan följa. Dessutom får ögonundersökning endast genomföras om den kan ha betydelse för brottsutredningen.

Undersökningen ska inte göras på ett sätt som utsätter individen för allmän uppmärksamhet och ska i regel genomföras inomhus i ett avskilt rum eller i ett täckt fordon. Vid undersökningen ska det även föras ett protokoll och ett bevis om att åtgärden har utförts, ifall den undersökte begär det.

Vad är överrätt?

Om du ska överklaga en dom eller ett beslut från en viss domstol kan domen eller beslutet i regel överklagas till en överordnad domstol. En *överrätt* är den överordnade domstolen i förhållande till en underordnad domstol.

I de allmänna domstolarna är det hovrätten som är den överordnade domstolen i förhållande till tingsrätten, medan Högsta domstolen är hovrättens överrätt. Hovrätten och Högsta domstolen är alltså båda överrätter, eftersom de är högre instanser till en underrätt.

För förvaltningsdomstolarna är det kammarrätten som är överrätt i förhållande till förvaltningsrätten, samt Högsta förvaltningsdomstolen som är överordnad kammarrätten.

Vad är överläggning?

En *överläggning* innebär att rättens ledamöter diskuterar hur en dom eller ett beslut ska avgöras, vilket genomförs direkt efter rättegången eller nästkommande arbetsdag. Det är viktigt att ledamöterna i rätten överlägger medan intrycken från rättegången är färska.

En överläggning ska som huvudregel hållas inom stängda dörrar, det vill säga inte är offentlig. I enklare fall kan rätten anse att överläggningen kan ske offentligt, till exempel vid en förhandling om en ordningsfråga eller när parterna i princip är överens kan rätten överlägga offentligt. I överläggningen får endast domstolens personal som tagit befattning med målet närvara. Det innebär att till exempel parter eller vittnen inte kan vara med vid överläggningen.

Domstolen har en stor frihet att utforma överläggningen. Målets svårhetsgrad och omfattning har betydelse. Ett omfattande mål med svåra bevis- eller rättsfrågor kan kräva flera överläggningar innan rätten beslutar om dom, medan det ofta inte behövs någon längre överläggning när det är enklare frågor som ska bedömas.

Vad är en översiktsplan?

En *översiktsplan* är ett dokument som ger vägledning för beslut om hur vatten- och markområden ska användas och för beslut om hur den byggda miljön ska användas, bevaras och utvecklas i framtiden. Översiktsplanen syftar generellt till att ange inriktningen för den fysiska miljöns långsiktiga utveckling i en kommun.

Översiktsplanen ska vara aktuell och upprättas av varje kommun. En översiktsplan är dock inte bindande för enskilda eller för myndigheter, men är ett underlag dels för bedömningen av bygglovsansökningar, dels för detaljplanering.

Översiktsplanen anger grunddragen för kommunens avsedda användning av mark- och vattenområden. Hur kommunen avser att den byggda miljön ska bevaras, användas och utvecklas ska framgå av en karta. Andra exempel på vad som ska framgå av en översiktsplan är bland annat hur kommunen i den fysiska planeringen tänkt att samordna planen med regionala och nationella mål av betydelse för hållbar utveckling, men även hur hänsyn ska tas till det långsiktiga behovet av bostäder.

I Umeå har till exempel översiktsplanen för Nydalaområdet stort fokus på att säkerställa området för sport och rekreation för dagens och framtidens umebor. Utveckling av turism och Nydalasjöns vattenkvalitet ska också säkerställas enligt planen. I planen ingår även möjligheter till nya stadskvarter på bland annat Tomtebogård.

Jag avslutar med ett klokt citat från Albert Einstein. *”Vi kan inte hitta lösningarna på våra problem genom att tänka på samma sätt som vi gjorde när vi skapade dem.”*

AGNETA GUSTAFSSON
Advokat,
Advokatbyrån Nywa

Har du en fråga? Skriv till Agneta!
Om du har funderingar kring bostadsköp, bilköp, juridik eller avtal, skicka din fråga till Agneta på e-postadressen advokaten@nywa.nu.

Vänligen notera att alla upplysningar enbart är informativa och inte utgör legal rådgivning. Rättslig rådgivning kan endast lämnas av advokat eller jurist som erhållit handlingar och fullständig information om omständigheterna i det enskilda fallet.

Bilar från A till Ö

Varför heter bilarna som de gör? Umeås största bil- och språknörd, Fredrik Andersson, söker svar på denna och andra frågor i en faktafylld artikelserie om gamla och nya bilar.

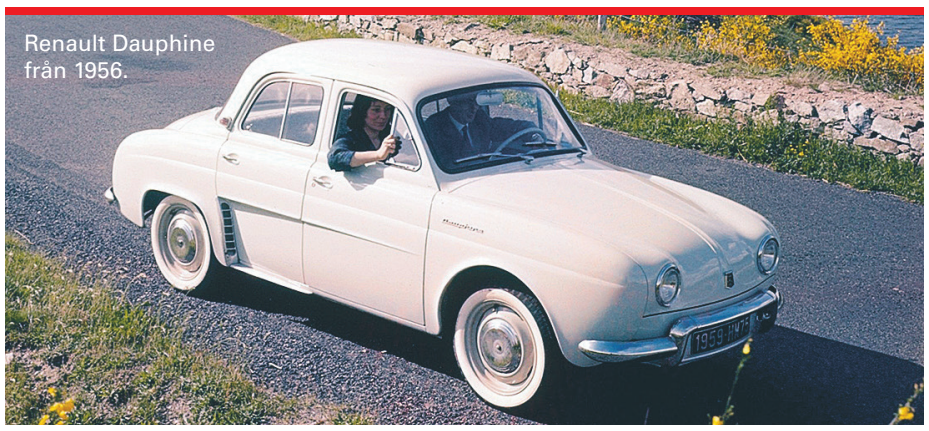

Renault Dauphine från 1956.

Dauphine hörde till hovet, inte havet

Få bilar får namn från djur i havet. Och om en bil någon gång heter som en delfin så är det ändå inte delfinen som givit upphov till namnet.

Det har förekommit att fiskar fått låna ut sina namn till bilmodeller – några exempel är barracuda, manta, stingrocka, svärdfisk och haj. Havens däggdjur får dock nästan aldrig bli bilnamn. Modellnamnet *Dauphine*, som använts av både Berliet och Renault, är visserligen den feminina formen av ett ord som (bland annat) betyder ”delfin”. Men även om den strömlinjeformade, smidiga, snabba och smarta delfinen borde kunna utgöra en utmärkt inspiration för en benämning på en bil är det inte ett djur utan en människa som stått modell för modellnamnen.

Det franska ordet *dauphine* betyder ”kronprinsessa” – och den maskulina motsvarigheten, *dauphin*, betyder – förutom ”delfin” – följaktligen ”kronprins”. Renaults tanke var att modellen Dauphine, som presenterades 1956, skulle ta över ”tronen” efter den populära modellen 4CV, som hade tillverkats sedan 1947.

Picards påläggskalv

Det berättas att namnet blev bestämt under en bjudning hemma hos Renaults formgivningschef Fernand Picard, där någon av Picards medarbetare ska ha sagt att eftersom 4CV var vägens drottning kan den nya bilen bara kallas kronprinsessa. Tronarvingestolkningen var alltså den enda rätta – någon delfinhona var det inte tal om. Men modellen fick fyra år senare ändå en koppling till graciösa vattenvarelser eftersom lyxversionen av Dauphine då fick namnet *Ondine*, som betyder ”undin” eller ”vattennymf”. Ändelsen på namnet *Dauphine* (och *Ondine*) passade förresten bra ihop med det Renault-relaterade märkesnamnet *Alpine* (”alpin”), som hade börjat tillverkas 1955.

Hur bilen fick sitt namn verkar alltså inte vara så svårt att förstå. Men nu över till det stora mysteriet: Varför har franskan samma ord för delfin och kronprins? Under första halvan av 1100-talet härskade greve Guigues IV av Albon över ett område i det som nu är sydöstra Frankrike. Släktens residens, slottet Albon, låg i det som nu är kommunen Albon i departementet Drôme (en ruin av slottet i form av ett fyrkantigt torn finns fortfarande kvar på en kulle några kilometer öster om floden Rhône). Greve Guigues fick – eller tog sig – namnet *Le Dauphin*. Såväl smeknamnet som grevetiteln gick sedan i arv. Det område som grevarna regerade över kallades Dauphiné de Viennois eller bara Dauphiné. År 1349 såldes området till Frankrike. Den franske kungen Karl V (1338-1380) tyckte därefter att det var han som hade rätt att kalla sig *dauphin*. Och efter honom fick alla franska tronföljare fram till Karl X området som ”sitt” (ungefär på samma sätt som en manlig brittisk tronföljare alltid får titeln *furste av Wales*).

De flesta av de källor som försöker förklara varför franskan har samma ord för delfin och kronprins anger att greve Guigues började kalla sig *le Dauphin* för att hans vapensköld pryddes av en delfin. Men det finns avsevärda problem med denna förklaring. Om delfinen kom före namnet – varifrån kom då delfinen? Den simmade knappast förbi i Rhône medan vapensköldsdekoratören satt och målade. Är det inte mer rimligt att det var tvärtom – att vapenskölden fick sitt utseende på grund av grevens smeknamn?

Födande fiskar

Det franska ordet *dauphin* kommer via medeltidslatinets *dolfinus* och det klassiska latinets *delphinus* från forngrekiskans ord för ”delfin”, *delphis* (i genitiv *delphinos*). Ordet *delphis* är släkt med forngrekiskans *delphys*, som betydde ”livmoder”. De gamla grekerna hade kanske lagt märke till att vissa ”fiskar” föder levande ungar och namngav arten efter detta särskiljande drag (en annan förklaring är att delfinerna ansågs ha samma form som en livmoder).

Släkt med *delphys* är också grekiskans *adelphos*, som betyder ”broder” (alltså person från samma livmoder). Och från detta grekiska ord kommer latinets *delphinatus*. Det område som greve Guigues och hans ättlingar bestämde över hette på latin *Delphinatus Viennensis*, vilket verkar kunna översättas ”Vienne-broderskapet” (Vienne är en stad ungefär halvvägs mellan Lyon och Albon). Det är lätt att få för sig att *Delphinatus Viennensis* är en latiniserad form av franskans *Dauphiné de Viennois*, men mycket talar för att det är precis tvärtom; att det latinska namnet fanns först och att det alltså är området som fått sitt namn från broderskapet (även om det är oklart vari detta broderskap bestod), att den grevliga släkten fick sitt smeknamn från områdets namn samt att släktvapnet (skämtsamt?) skapades för att passa till smeknamnet.

FREDRIK ANDERSSON
Bil- och språkfantast